

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Remissvar Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m.

Saco har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. (SOU 2024:15).

I betänkandet presenterar utredningen en rad förslag med det uttalade syftet att minska missbruket med rekryteringar av arbetskraft från tredje land, att bättre tillvarata den arbetskraft som redan finns i Sverige samt att minska antalet ansökningar hos Migrationsverket.

Sacos uppfattning är att om flera av utredningens förslag blir lagstiftning kommer det att försämra möjligheterna att locka den högkvalificerade arbetskraften till Sverige. Det är något som skulle försämra Sveriges konkurrenskraft. Arbetskraftsinvandring är viktigt och attraktiviteten att arbeta, investera och forska i Sverige måste öka, inte begränsas genom fler hinder och ökade krav. Mot den bakgrunden avstyrker Saco flertalet av utredningens förslag. Saco anser att enbart två av förslagen i praktiken kommer att gynna den gruppen som enligt kommittédirektiven ska främjas – den högkvalificerade arbetskraften.

Saco noterar att kommittédirektivet, som utredningen har arbetat utifrån, har skapat ett begränsat utrymme för utredaren att hitta alternativa lösningar och möjligheter som hade kunnat gynnat arbetsmarknaden på ett bättre sätt.

Lönekravet för arbetskraftsinvandrare hotar kompetensförsörjningen

Föreslaget om ett höjt lönegolv innebär att kravet på god försörjning för arbetstillstånd ersätts med ett krav på att arbetskraftsinvandrarens lön ska uppgå till minst medianlön, vilket idag motsvarar en lön om 34 200 kr. Vidare finns ett förslag om att lönekravet inte ska gälla om det finns ett behov av arbetskraft i Sverige. Det föreslås att Migrationsverket och/eller Arbetsförmedlingen ska ta fram en förteckning över de yrken som inte ska omfattas av det föreslagna lönekravet.

Saco har tidigare uttalat sig i frågan, bl.a. i samband med den förordningsändring som trädde i kraft i november i förra året. Vår inställning kvarstår om att löner för arbetstagare som är verksamma i Sverige ska regleras i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter och inte i lag eller förordning. Kollektivavtalen är mycket bättre lämpade med flexibla och anpassade lösningar. Löner sätts även individuellt i förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det är

anmärkningsvärt att regeringen å ena sidan motsätter sig minimilöner på EU-nivå med hänvisning till den svenska arbetsmarknadsmodellen samtidigt som man å andra sidan inför lagstadgade lönetrösklar på nationell nivå för arbetskraftsinvandrare.

De yrkesgrupper som omfattas av en bristyrkesförteckning kommer att kunna få tillträde till arbetsmarknaden genom att kunna erbjudas lägsta löner enligt kollektivavtal. Avsikten med ett lönekrav är att de yrken som inte kommer upp till angivet lönegolv ska hållas utanför den svenska arbetsmarknaden. Därmed kommer kompetensförsörjningen att hotas.

Saco avstyrker förslaget i sin helhet.

När det gäller förslaget om att vissa yrken ska undantas förespråkar Saco det första alternativet av två förslag om att lönen ska uppgå till lägstanivå enligt kollektivavtalet eller branschpraxis framför det andra alternativet om att lönen ska uppgå till minst hälften av medianlönen. Det gäller generellt vid samtliga förslag i betänkandet där alternativen presenteras.

Undantaget för bristyrken innebär flera problem

När man upprättar arbetsbristförteckningar uppstår det ofta praktiska problem eftersom man behöver göra avgränsningar. Myndigheter måste beakta frågor som rör regionala skillnader, skillnader mellan sektorer, kompetensbrist (till skillnad från arbetskraftsbrist) och behovet av kontinuerlig uppdatering. Utredningen lyfter klarsynt fram problemet med att alla yrken där det finns ett behov av arbetskraft inte kommer att kunna undantas från lönekravet. Det beskrivs att små och heterogena yrkesgrupper kommer att vara svåra att fånga upp (s. 131). Även Saco ser en påtaglig risk att mycket specifik kompetens kan gå förlorad i samband med ett nytt lönekrav. För Saco är det arbetsgivaren som bäst kan identifiera vilket behov som finns i verksamheten. Behovet av arbetskraft är inget som kan beslutas av en myndighet i förväg.

Om en företeckning över bristyrken ska tas fram är det enligt Saco lämpligt att Arbetsförmedlingen i sin egenskap som expertmyndighet på arbetsmarknadsfrågor får i uppdrag att ta fram underlag och bistå Migrationsverket i denna del. Saco betonar vikten av att arbetsmarknadens parter erbjuds tillfälle att yttra sig inom ramen för denna process.

Vidare ser Saco en påtaglig risk att förslaget i denna del kommer att medföra försök till fusk. Lönekrav och bristyrkeslistor behöver därför kombineras med myndighetskontroller och uppföljningar. I en tidigare statlig utredning – Ett förbättrat system mot arbetskraftsexploatering

SOU 2021:88 – konstateras att ett höjt lönekrav inte är ett ändamålsenligt tillvägagångssätt för att komma till rätta med missbruk som finns när det gäller arbetstillstånd. Saco ser en risk för att arbetsgivare felaktigt kan välja att ange ett yrke som finns på bristyrkeslistan för att undvika ett höjt lönekrav. På vilket sätt ska Migrationsverket följa upp och kontrollera lämnad information om yrke? Vidare finns en påtaglig risk att antalet utstationerade arbetstagare i Sverige kommer att öka med anledning av föreslagen lagändring. Den aspekten har inte beaktats tillräckligt i konsekvensanalysen.

*Främjandet av den högkvalificerade arbetskraften är begränsad
– flera förslag*

Förslaget om att förlänga tillståndstiden för EU-blåkort från högst två år till högst fyra år kan minska administrationen för arbetstagare och arbetsgivare, vilket är positivt. Saco tillstyrker förslaget men ifrågasätter den praktiska betydelsen av förslaget eftersom endast ett fåtal blåkort beviljas i Sverige per år.

Utredningen föreslår att det i två fall ska bli enklare att söka uppehållstillstånd i Sverige utan att lämna landet. Det gäller nyfödda barn till innehavare av vissa EU-relaterade tillstånd samt forskare och studenter som har uppehållstillstånd för att söka arbete. Förslagen kommer att innebära en betydande förbättring för dessa grupper och är något som har efterfrågats en längre tid. Saco tillstyrker därmed förslagen. Samtidigt vill Saco framhålla vikten av att ytterligare åtgärder vidtas för att stärka forskargruppen.

Vidare föreslår utredningen två undantag från lönekravet (utöver undantaget för bristyrken) riktat till den högkvalificerade arbetskraften. De många undantagen illustrerar det tydligaste problemet med lönenivåer i lag eller förordning; det finns ingen lönenivå som passar alla och en uppsättning undantag gör regelverket svårare att överblicka. Samtidigt reparerar undantagen lite av den skada som lönetröskeln orsakar för den högkvalificerade arbetskraften. Saco anser det bra att man frångår lönegolvet för utlänningar som innehar uppehållstillstånd för forskning, studier m.m. samt för vissa legitimerade yrken inom sjukvården. Men vill samtidigt framhålla att ett borttaget lönekrav hade gynnat den högkvalificerade arbetskraften avsevärt mycket bättre.

Saco anser att undantaget för legitimationsyrken behöver utvidgas till fler yrken än sjuksköterska, läkare och tandläkare. Legitimationsprocessen är utformad på sådant sätt att det alltid behövs en viss tid innan en arbetskraftsinvandrare kan få sin legitimation. Under den tiden är det lämpligt att det finns möjlighet att jobba med ett annat yrke inom vården eftersom det ger arbetskraftsinvandrarerna en värdefull praktisk

erfarenhet. Inom vården finns även brist på arbetskraft. En bättre lösning vore därför att utvidga undantaget till samtlig legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal och låta löner enligt kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen i stället gälla under legitimationsprocessen. Legitimationen i sig måste anses innebära ett skydd mot exempelvis lönedumpning.

Höjd och differentierad särskild avgift

Den arbetsgivare som anställer någon som inte har rätt att vistas i Sverige begår ett brott och kan dömas till böter eller i sällsynta fall fängelse. Dessutom ska en arbetsgivare betala en särskild avgift. Saco tillstyrker förslaget om en höjd avgift men anser att det finns utrymme att höja avgiften ytterligare för att verka än mer avskräckande. Dessutom räcker det inte med en lagbestämmelse om en avgift, utan det krävs även att prövningar görs i domstol och att avgiften faktiskt tas ut för att få önskad effekt. Det är viktigt att arbetsgivare upplever att uppräcksrisken är hög. Saco ifrågasätter om nuvarande förslag i tillräcklig utsträckning påverkar arbetsgivare som anställer och utnyttjar personer som inte får arbeta i Sverige.

Anmälningsskyldighet skapar ordning

Förslaget innebär att arbetsgivaren ska anmäla till Migrationsverket om en anställning upphör eller inte tillträds. Migrationsverket kan idag återkalla ett tillstånd i sådana situationer men har i praktiken sällan kännedom om i vilken mån en arbetstagare arbetar eller inte. Den ordningen är inte tillfredsställande. Saco anser det bra med ordning och tillstyrker därmed förslaget.

Onödigt att avskaffa spårbytet

Ett s.k. spårbyte innebär att en asylsökande som har fått avslag på sin ansökan under vissa förutsättningar och krav ska kunna söka ett tidsbegränsat uppehållstillstånd inifrån Sverige. Mot bakgrund av de övriga förslagen i betänkandet och den åtstramning som föreslås generellt för arbetskraftsinvandring anser Saco det onödigt att avskaffa möjligheten till spårbyte. Varför ska en utlänning som fått avslag på en ansökan som flykting alternativt skyddsbehövande inte kunna få söka ett tidsbegränsat uppehållstillstånd inifrån Sverige om de uppfyller de krav som ställs avseende exempelvis lönenivå? Förslaget innebär att en högutbildad med mer än 35 000 kr i månadslön och som har haft en anställning i Sverige i mer än fyra månader inte får stanna. Risken finns att Sverige därigenom förlorar viktig kompetens. En fråga är om förslaget även påverkar möjligheterna till spårbyte från asyl till studier

och forskning. En rimlig hållning är att försöka behålla doktorander och forskare i Sverige.

Saco hänvisar också till remissvaren från Sacoförbunden Akademikerförbundet SSR, DIK, Naturvetarna, Sveriges Arbetsterapeuter, Sveriges Ingenjörer, Sveriges läkarförbund och SULF.

Sveriges akademikers centralorganisation
Med vänlig hälsning

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Maria Rasmussen
Utredare